

Turinys

Įžanga	11
1. Kodėl čia? Kodėl dabar?	21
2. <i>Kintir</i>	29
3. <i>Gudnin</i>	37
4. Skerdynės	42
5. Pasekmės	48
6. Pagaliau – tiesa	56
7. Laisvė	71
8. Jusufas	89
9. Seksas	101
10. Atleidimas	107
11. Šeima	123
12. Halimos ašaros	134
13. Skleidžiant žinią	151
14. MGŽ praktikuojančioms bendruomenėms priklausančių vyrų ir moterų švietimas	174
15. Itin britiška problema	198
16. MGŽ medikalizavimas	218
17. Gyvenimas tęsiasi	233
Pabaiga	265
Padėkos	269

Ižanga

Pro langus matomas juodas kaip naktis dangaus lopinėlis palengva ėmė šviesėti, ir pro užuolaidas į vidų pradėjo skverbtis bundančio Mogadišo garsai. Netrukus ausis pasiekė išalkusių, lauke pririštų mūsų avių bliovimas ir ožkų mekenimas bei triukšmas, keliamas pusryčius pasitaisiusių, valgančių ir prikaistuvius ir keptuves žvanginančių kaimynų, kurių namuose, kaip ir mūsiškiuose, nakvodavo kone po penkiolika žmonių. Ilgai miegojęs ir ištroškęs pieno, kažkur pravirko kūdikis, o vištos kudakuodamos nagais kapstė žemę, tikėdamosi rasti vieną kitą nuo vakar užsilikusį grūdėlį. Ir, žinoma, plakdamas sparnais išvaikęs snaudulį, taip pat kaip ir kiekvieną rytą aplenkęs imamą, iš minareto šaukiantį rytmetinei maldai, užgiedojo žadintuvą atstojantis gaidys. Tolumoje suburzgė įjungti mašinų varikliai, mat vyrai, pavalgę žmonių pataisytus pusryčius, išskubėjo kas į darbą, kas į mečetę. Dar šiek tiek toliau žvejai ruošėsi vėl mesti meškeres į Indijos vandenyną, tvirtai pasiryžę šiandien grįžti su didesniu laimikiu

nei vakar, galbūt net pagavę tokią didžiulę žuvį, kad visą savaitę jiems nereikėtų dirbti.

Mane pažadino švelnus, kojas glostantis Hojo delnas ir tamsoje mane kviečiantis jos balsas.

– Hibo... – pašnibždomis dainingai ištarė motina. – Hibo, kelkis...

Netrukus, dar mieguistą paėmusi už rankos, išsivedė iš miegamojo, kuriame nakvojau kartu su savo pusseserėmis. Vos įžiūrėjau Fatimos, Aminos ir Saidos kūnų kontūrus, – jos miegojo viengulėse lovose vos už kelių pėdų, bet sapnuose nuo manęs buvo labai labai nutolusios. Mano medvilniniai naktiniai marškiniai nuo Somalyje įprasto nakties karščio menkai tesaugojo, o dabar, Hojo vedantis per tylos gaubiamą trobelę, jų palankai plakėsi į kulkšnis.

Iki penktos ryto dar reikėjo palūkėti: saulės spinduliai dar nesiskverbė pro langus ir nenušvietė grindų, bet vakarykštė – ir kelių ankstesnių dienų – šiluma buvo įkaitinusi kiekvieną namo plytą. Karštis – nuolatinis mūsų palydovas, ir į jį nekreipėme dėmesio; naktys Somalyje būdavo karštos, dienos – dar karštesnės.

Eidama koridoriumi pro kitų kambarių durų apačią mačiau besiskverbiančios šviesos pluoštus, o už tų durų tyliai šlepsėjo mano tetos, rengdamosi dar vienai namų ruošos darbų kupinai dienai.

Tik šiandien viskas buvo kitaip.

Hojo mane nusivedė į virtuvę, užkūrė vidury jos esantį ugniakurą ir į skardinę vonią pripylė šilto vandens. Tada

atsargiai per galvą nuvilko naktinius, vis dar mieguistą pamėmusi ant rankų, pakėlė ir pasodino į šiltą vandenį. Tuomet ėmė prausti: panardindavo plaušinę į vandenį, išmuilindavo, o tada švelniai putomis trindavo kūną. Taip ir darbavosi, tik šįkart – švelniau nei bet kada anksčiau. Kaip visada, Hojo tyliai dainavo, traukė ankstyvoje vaikystėje, kai dar nesuprasdavau žodžių, ramindavusias liaudies dainas.

– Mano gražuole mergaite... Man tu – gražiausia pasaulyje...

Kartais Hojo palinkdavo, pabučiuodavo smilkinį ir pasakydavo, kaip stipriai mane myli. Palengva busdama iš snaudulio nesusiprotėjau paklausti, kodėl buvau taip anksti pažadinta ir kodėl maudausi ryte, o ne vakare. Užuoat ko nors klausinėjusi, tik mėgavausi motinos švelnumu.

– Šiandien – didi diena, Hibo, – tarė Hojo, bučiuodama muilinus pečius. – Tu būsi drąsi mergaitė, ir aš būsiu šalia. Tu niekada to nepamirši. O aš visą laiką būsiu su tavimi. – Mane, mieguistą, išilusią ir besišypsančią, vėl priglaudė ir apkabino. – Myliu, – pridūrė, bučiniiais apiberdama veidą.

Jei į mamą būčiau pažvelgusi atidžiau, ar būčiau jos veide išvydusi bent mažiausią nerimą? Ar būčiau atkreipusi dėmesį, kad rudos jos akys tą rytą nespindėjo taip, kaip visada?

Pagaliau atėjo laikas lipti iš vonios. Kaip ir daugybę kartų anksčiau, Hojo mane suėmė už pažastų, iškėlė iš vandens ir nušluostė taip pat švelniai, kaip prieš tai buvo praususi. Tačiau nušluosčiusi neaprengė nė vienu iš tų gražių drabužių, kuriuos gavau dovanų per mano garbei surengtą šventę – nei raudona su gelsvu suknele su prie jos derančiais bateliais,

nei mėlyna – apvilko skarmalais ir sena suknele, prieš daugybę metų, matyt, priklausiusia kuriai nors mano pusseserei, o dabar netinkama dėvėti net žaidžiant „klases“. Be to, mama pamiršo apmauti apatines kelnaites, bet dėl to nesukau galvos: kai pusseserės atsikels, pasirausiu savo miegamojo komodos stalčiuose ir jas susirasiu.

– Eikš, pavalgysi pusryčius, Hibo, – tarė Hojo.

Pamačius *anjero**, sužibo akys. Žiūrėjau, kaip į keptuvę ji pila rūpestingai išplaktą tešlą ir kaip ši, kaitinama ugniakuro liepsnų, šnypščia, pukši ir virsta mielinės tešlos blynu. Pasiėmusi peilį plačia ir didele kaip lėkštė geležte, mama išėmė iš keptuvės vieną blyną, gausiai apšlakstė sviestu ir ant jo užbėrė tiek cukraus, kiek man pačiai niekada nebūtų leidusi užsiberti.

– Ateik valgyti, – paragino. Pasisodino ant kelių, ir mano liesos ilgos kojos ėmė tabaluoti ore.

Nuo pastarąsias dvi dienas valgytų gardumynų dar maudė pilvą, bet padariau taip, kaip liepė mama, nes ji buvo mano Hojo, be to, šiuos blynus labai mėgau.

Man valgant, švelniai pabučiavo sprandą ir pakartotojo:

– Šiandien viskas bus gerai.

Tada nukėlė nuo kelių, atsistojo ir nuėjo kepti dar vieno *anjero*. Ir dar vieno. Kertant trečią, mano akys godumu jau nespindėjo, be to, skrandyje pasidarė sunku.

– Jei mane myli, suvalgysi ir šį, – pasakė Hojo.

Taip ir padariau – mat visame plačiame pasaulyje nieko taip nemylėjau, kaip savo motiną.

---

* Į lietinį panašus mielinės tešlos blynas (vert. past.).

Kartu su Hojo, nešina katiliuku vandens, iš virtuvės išėjau į kiemą. Žemė jau buvo pašluota ir pašlakstyta vandeniu, kad, dienai auštant, nekiltų tiek daug dulkių. Saulei keliaujant iš rytų į vakarus kiemas būdavo šluojamas ir šlakstomas gana dažnai, kad vėjas neprineštų žemių į namą, kuri Hojo ir mano tetos visą rytą tvarkė.

Sudrėkinta žemė atrodė tamsiai geltona, beveik aukso spalvos, o joje augančias gėles tekančios saulės spinduliai netrukus turėjo padrašinti išskeisti rožinius žiedus. Anapus mūsų kiemo iš kaimynų namų kaminų į bundantį rytmečio dangų kilo dūmai, ir balsvos jų draiskanos žalsvai mėlyname, tačiau saulei tekant sparčiai blykštančiame danguje atrodė nelyginant tumulai garų.

Hojo paėmė už rankos, suspaudė stipriau, nei buvau pratusi, ir drauge su teta trise patraukėme į sodo pakraštį. Tenėjo kiemo ribą žyminti ežia, tik ją slėpė trys ar keturi didžiuliai medžiai, kurių pavėsyje mes, mergaitės, žaisdavome po pietų grįžusios iš mokyklos. Ilgos, iki žemės nusvirusios jų šakos dabar pridengė dar ir palapinę, kuri per pastarąsias dvi dienas buvo pastatyta mano garbei. Žinoma, ir anksčiau ne kartą buvau mačiusi ir šviesiai rudos drobės palapinių, pastatytų mano pusseserių garbei, ir tokių karčių, kurias, nupirkusi turguje, Hojo sukalė į rausvai gelsvą žemę ir kurių galus, padedama tetų, tvirtai surišo virvėmis, laikiusiomis jas kone dvi savaites. Tačiau šiandien į tą palapinę buvau vedama aš.

– Būk drąsi, – vėl stipriai spustelėdama ranką pasakė mama. – Būsiu šalia...

Nesusiprotėjau paklausti, nei kas toje palapinėje nutiks, nei kodėl privalau būti drąsi. Kodėl būčiau turėjusi nerimauti, jei mama ėjo kartu? Net į galvą nešovė, kad, jos globojamai, man galėtų atsitikti kas nors bloga. Taigi, kai, praskleidusios nukarusias lapų užuolaidas primenančias medžių šakas, priėjome prie palapinės, jaučiau tik nekantrų laukimą ir *anjero* saldumą burnoje.

Prie palapinės mūsų laukė trys moterys. Jos nevilkėjo ryškiaspalvių suknių kaip tos, kurios, nešinos dovanomis, apsilankė mano gimtadienio šventėje, neatrodė laimingos ir nesišypsojo. Jos vilkėjo ilgas tamsias abajas, o galvas buvo apsimuturiavusios ilgomis siauromis skaromis. Dvi jaunesnės kreipėsi į mane ir motiną:

– *Salaam alaikum.*

– *Alaikum salaam.*

– Ar tu – Hibo? – paklausė viena, o kai pritariamai linktelėjau, blausiai šyptelėjo, ir jos veide atsirado raukšlelių.

Tebelaikydama už rankos, Hojo mane nusivedė į palapinę. Nors buvo ankstus rytas, joje slėgė sunkiai pakeliamas karštis. Ant žemės buvo patiestas juodas audinys; man juo žingsniuojant raukšlėjosi. Kairėje gulėjo tetų padarytas šiaudinis čiūžinys – žolių stiebai buvo nudažyti geltonai, ryškiai raudonai, mėlynai ir įmantriai supinti. Tetoms pinant tokius čiūžinius, ant kurių vėliau vienoje palapinėje gulėjo ir mano pusseserės, dažnai sėdėdavau joms prie kojų, tad, vos

užmetusi akį, žinojau, kiek daug valandų jos sugaišo man pindamos šį čiužinį, ir tą akimirką jaučiausi esanti ypatinga.

Šalia čiužinio sėdėti ar stovėti skirtos vietos daug nebuvo, ir palapinė netrukus užsipildė, juolab kad paskui mus į ją įžengė dar dvi moterys: teta ir trečia moteris, į kurią nebuvo spėjusi atidžiai išžiūrėti. Už pirmąsias dvi atrodė gerokai vyresnė – gal šešiasdešimties, gal dar senesnė – jos oda buvo tamsesnė, o veidą vagojo gilios raukšlės. Atkreipiau dėmesį, kad plaštakos šiurkščios, pabalusios ir, be jokios abejonės, seniai mačiusios riebią grietinę, kuria savąsias tepdavomės kone kas vakarą. Tačiau žengė valdingai – ne šlepsėdama ir ne susikūprinusi, kaip paprastai vaikščioja kitos panašaus amžiaus moterys.

Pagaliau ji prabilo, bet ne tyliai ir švelniai, kaip dvi prie palapinės atvarto mus pasitikusios moterys, o réksmingai, ir jos žodžiai akimirksniu nutildė susirinkusias palapinėje.

– Tu, – įsakmiai liepė, nukreipusi pirštą į vieną, – sėskis jai už nugaros, prasižerk ir šlaunimis ją prilaukyk.

Palapinės ankštumoje moterys pasitraukė, kad senė galėtų prieiti, o kai atsėdo ant juodo audeklo, aš, kaip anksčiau buvo prisakyta, klestelėjau priešais veidu į ją. Iš kairės stovinti Hojo paleido mano ranką, o teta iš dešinės kartkartėmis nervingai man šyptelėdavo. Pažvelgiau į Hojo – jos veide šypsenos nebebuvo. Ėmiau slinktis atgal, kol atsirėmiau į man už nugaros sėdinčią moterį. Kai toliau slinktis negalėjau, kažkas suspaudė man rankas ir taip stipriai apglėbė krūtinę, kad galvočiau tik apie skrandyje gulinčius *anjero* ir apie tai, kad dabar jie tikriausiai sutrinti į košę.

Apimta baimės, staigiai pasisukau į kairę, mat tikėjau-
si išvysti motiną ir nusiraminti, bet paguodos nesulaukiau.
Vengdama mano žvilgsnio, ji nusuko akis.

– Hojo... – norėjau ją prisikviesti.

Bet mama stovėjo, žvilgsnį nudėbusi į žemę.

Senoji moteris prisėdo ant žemo suoloelio priešais mane,
o teta ir kita moteris atsiklaupė man prie kulکشnių. Senė į
mane net nepažvelgė, tik pasitaisė skarą (ja buvo apsirišusi
galvą) ir nusiplovė rankas katiliuke, Hojo atneštame iš virtu-
vės. Po grandines atstojančiais už nugaros sėdinčios moters
dilibiais širdis daužėsi kaip pašėlus, ir ji tikrai turėjo tą pla-
kimą jausti, tačiau, man net ir muistantis, gniaužtų neatleido.

Senoji rūpestingai su muilu nusiplovė rankas, tada, tar-
si atlikdama kažkokį ritualą, aukštai pakėlė. Palapinės drobė
man virš galvos šviesėjo, rytmečio tylą ėmė trikdyti nubudu-
sių paukščių giesmės, o aš, šioje ankštoje palapinėje suvaržy-
ta svetimų moterų rankų, ausyse girdėjau mušant pulsą. Mė-
ginau ramintis, prisiminusi, ką sakė Hojo – viskas bus gerai,
ji bus su manimi – bet vis tiek nesuvokiau, kas čia vyksta. Ką
tos moteris ketino man daryti?

O jei būčiau žinojusi? Ar būčiau savo noru žengusi į pa-
lapinę? Ar būčiau ištraukusi ranką mamai iš delno, mu-
dviem dar nespėjus išeiti iš virtuvės? Gal iš kiemo būčiau
pabėgusi į gatvę, o paskui... kur paskui? Buvau saugi tik čia,
šioje palapinėje, su mama... Tada dar nežinojau, kad ji ke-
tina mane išduoti, ir ta išdavystė nepaprastai žiauri. Todėl
nesipriešinau, tik žvelgiau į veidus moterų, kurias mylėjau,

ir laukiau kurią nors pasakant: viskas bus gerai. Bet nieko tokio neišgirdau.

– Laikysi koją, – šiuurkščiai liepė tetai senoji moteris, kaip vėliau sužinojau, *pjovėja*. Iš kairės klūpanti moteris čiupo man už šlaunies ir koją trūktelėjo taip stipriai, jog pajutau – tuoj išnirs klubo sąnarys. Teta suspaudė dešinę koją, tik visą gyvenimą pažįstamo jos švelnumo jau nebuvo likę nė ženklų.

– Pakelk suknelę, – liepė *pjovėja* moteriai, sėdinčiai už nugaros.

Mane laikančių rankų gniaužtai atsileido, ir akimirką palengvėjo, bet, vos spėjus atsikvėpti, ta moteris suknelę vikriai kilstelėjo apačioje ir man apnuogino užpakalį. Net jei būtų buvę pakankamai laiko mėginti bėgti, abejoju, ar kojos būtų klausiusios. Užuoat sprukusi likau sėdėti, sukaustyta baimės.

– Hojo... – vėl šaukiau mamą. Bet ji atkakliai spoksojo kažkur sau po kojomis. – Hojo...

Šį kartą jos vardą ištariau atkakliau. Tačiau nieko nepesčiau. Nerimstanti širdis, rodė, tuoj užgoš gailius žodžius, pralemtus, trumpam išsilaisvinus iš mane laikančios moters glėbio.

Tada žvilgsnį įbedžiau į priešais sėdinčią *pjovėją*, vildamasi jos veide pamatyti bent truputėlį žmogiškos šilumos. Mačiau, kaip neskubėdama atsega odinį maišelį, ilga plona virvele parištą ant kaklo ir gulintį jai ant pilvo. Senei čiupinėjantis, atkreipiau dėmesį, kad jos dešinės rankos smiliaus ir nykščio nagai smaili ir nepaprastai ilgi, panašūs į žnyples. Gyslotą ranką ji kyštelėjo į odinį maišelį, šis šleptelėjo že-

mėn ir iš jo iškrito keliolika skustuvų. Bet jie nebuvo panašūs į tuos, kuriuos buvau mačiusi mūsų vonios kambaryje, ir nė iš tolo nepriminė švarių, sidabru tviskančių įrankių. Jų geležtės buvo rusvos ir aprūdijusios, apskretusios sudžiūvusiu krauju.

Vieną iš jų išsirinkusi ir panardinusi į katiliuką su vandeniu, ji į mane žvilgtelėjo. Ir tada išvydau juodas senės akis, kurių rainelių centre buvo matyti po siaubą keliantį padūmavusį balsvą ratą. Ji atrodė kaip tikra pabaisa.

Aš ėmiau klykti.

Tik mano maldavimų, rodės, niekas negirdėjo.